„PRIČA O PERITEKSTU“

Ivana Buljubašić Srb

Dragom meni od sebe.

D. Miloš

Uvodno o teoriji parateksta

Paratekst, odnosno paratekstualnost književnoteorijski je termin koji je u suvremenu znanost o književnosti uveo francuski književni teoretičar Gérard Genette. Taj mu se pojam često pripisuje kao autorski neologizam, međutim, postoje bilješke o tome da je termin bio poznat i prije nego što ga je Genette uporabio[1]. U tom kontekstu Genettea se navodi kao onoga koji je konceptualizirao termin te ga razvio do teorijsko-metodološke i operativne razine u književnoj teoriji. Premda ga prvi put upotrebljava 1979. godine u studiji *Introduction à l'architexte*, tek u studiji *Palimpsestes: La littérature au second degré* iz 1982. godine Genette uspostavlja definicijski okvir poznat danas. Kapitalnu studiju *Seuils*[2] posvećenu tom konceptu Genette je razradio i objavio 1987. godine.

Termin paratekst u suvremenu znanost o književnosti uvodi francuski strukturalist Gérard Genette.

Paratekstovi prema Genetteovoj teoriji različiti su „verbalni i neverbalni kodovi"[3] uklopljeni u neki tekst i/ili oni koji kakav tekst okružuju i uokviruju. Genette se u studiji usmjerava na književni tekst, najčešće pripovjedni, međutim, paratekstovi se mogu razmatrati i kao elementi bilo kojeg uknjiženja, pa i elektroničke

Paratekst je zona međuprostora teksta i izvantekstualne okoline.

1 Jacobi, Daniel. 1985. Références iconiques et modèles analogiques dans des discours de vulgarisation scientifique. *Information sur les sciences sociales*, vol. 24, br. 4, str. 848.

2 Na hrvatskome jeziku u značenju *pragovi*.

3 Buljubašić, Ivana. 2017. Pojam parateksta Gérarda Genettea u okviru suvremene naratologije. *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, vol. 4, br. 1, str. 19.

publikacije[4]. Genette u studiji paratekst postavlja između TEKSTA i KONTEKSTA, napominjući da on uvijek dijeli nešto s tekstom[5], ali uglavnom nije dijelom pripovjednoga diskursa i priče koju omeđuje, pa stoga nešto dijeli i s djelom u njegovoj ukupnosti[6]. Paratekstovi su svojevrsni *produkti*, kako ih naziva autor, kojima se tekst uokviruje, omeđuje i produžuje, koji ga smještaju u zbiljski, materijalni svijet[7]. Drugim riječima, to su oni elementi oko teksta koji omogućuju njegovu materijalizaciju i tvarnost te, najjednostavnije govoreći, osiguravaju da se u obliku KNJIGE kao predmeta može uzeti u ruke s police knjižare, prelistati, gledati i čitati.

---

4 Zoran Velagić paratekstove razmatra kao oblikovne elemente knjige[I]. Općenito pojašnjava da su takvi elementi u tiskanim i elektroničnim izdanjima različiti jer je u potonjima prepoznatljiva arhitektura knjige promjenjiva[II], dok je karakterističan paratekstualni učinak svake tiskane knjige njezina konačnost[III]. Tomu ponajviše pridonosi izostanak temeljnoga elementa - paginacije, na kojoj se „temelji cijela informacijska arhitektura tiskane knjige“[IV]. Zbog njezine se odsutnosti, među ostalim, propituje „uloga svrhovitog parateksta“[V,VI].

[I] Velagić, Zoran. 2013. *Uvod u nakladništvo*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Velagić, Zoran. 2017. E-nakladništvo i e-knjiga. U: *Elektroničko nakladništvo?*. Velagić, Z., Jakopec, T., Pehar, F. i J. Selthofer. Zagreb: Naklada Ljevak, str. 13-27.

[II] Velagić, Zoran. 2017. E-nakladništvo i e-knjiga. U: *Elektroničko nakladništvo?*, Velagić, Z., Jakopec, T., Pehar, F. i J. Selthofer. Zagreb: Naklada Ljevak, str. 21.

[III] Mann, Joshua L. 2020. Paratexts and the Hermeneutics of Digital Bibles. U: *From lling: Sacred Texts, Materiality, and Dynamic Media Cultures*, ur. Anderson, B. A. Berlin / Boston: De Gruyter, str. 254.

[IV] Velagić, Zoran. 2013. *Uvod u nakladništvo*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 77.

[V] Velagić, Zoran. 2017. E-nakladništvo i e-knjiga. U: *Elektroničko nakladništvo?*, Velagić, Z., Jakopec, T., Pehar, F. i J. Selthofer. Zagreb: Naklada Ljevak, str. 21.

[VI] Baveći se detaljnijim razlikama elektroničkih i tiskanih izdanja na primjeru *Biblije*, Joshua Mann zaključuje da je diferenciranje teksta u dva spomenuta medija moguće upravo „usporedbom paratekstualnih razlika“*.

* Mann, Joshua L. 2020. Paratexts and the Hermeneutics of Digital Bibles. U: *From Scrolls to Scrolling: Sacred Texts, Materiality, and Dynamic Media Cultures*, ur. Anderson, B. A. Berlin / Boston: De Gruyter, str. 248.

5 Kako napominje autor, „paratekst sam jest tekst: ako već nije *taj* tekst, onda je ipak *neki* tekst“[I].

[I] Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 7.

6 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 1.

7 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 1.

U uvodnom se poglavlju svoje studije Genette fokusira na generalne postavke parateksta, njegova ključna obilježja te razdiobu s obzirom na uočena obilježja.[8] Potom u zasebnim poglavljima raspravlja o pojedinačnim paratekstovima i njihovim funkcijama. Međutim, Genetteovoj studiji u žarištu nisu spomenuti elementi kojima se od rukopisa s pisaćega stroja ili ispisanoga na računalu može načini fizički predmet poput tiskane knjige, premda se i njima nakratko zaokuplja na samome početku, razmatrajući *nakladničke peritekstove*[9]. Veći dio studije usmjeren je na one elemente bliže tekstu i pripovjednome diskursu, ako je riječ o epskome tekstu, kao što su posvete i inskripcije, epigraf i moto, predgovor, međunaslovi i bilješke. Upravo ih s obzirom na njihovu fizičku blizinu, tj. neodvojivost od fizičkoga predmeta knjige Genette naziva *peritekstovima*[10]. Riječ je o nabrojenim elementima koji su u knjizi ili čine knjigu, tj. „umetnuti [su] u međuprostor teksta"[11]. Oni pak elementi koji su u nekoj vezi s tekstom, na njega se oslanjaju ili pozivaju, ali su od njega fizički odvojeni nazivaju se *epitekstovi*[12]. Takvi su „dislocirani elementi"[13] intervjui, pisma, dnevnici, predavanja, a u suvremenom digitalnom dobu i različiti *digitalni epitekstovi*, poput „autorovih mrežnih stranica, blogova, videa, profila na društvenim mrežama"[14].

S obzirom na položaj elementa u odnosu na tekst razlikuju se peritekstovi i epitekstovi.

8 Vidjeti Prilog ove publikacije.

9 Autor raspravlja vrlo kratko o specifičnostima tiskane knjige, poput formata, nakladničkoga niza, naslovnice i njezinih dodataka, naslovne stranice i njezinih dodataka, tiskarskoga sloga odnosno vrste pisma, izbora papira i dr., a nešto se detaljnije zaokuplja i autorovim imenom i naslovima.

10 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 5.

11 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 5.

12 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 5.

13 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 5.

14 Pignagnoli, Virginia. 2014. *Paratexts 2.0: New Perspectives on Twenty-first Century Literary Narrative* (doktorski rad). Venezia: Università Ca' Foscari, str. 66.

Kratko razmatranje periteksta

Kada je riječ o peritekstovima u književnome diskursu, ti su elementi neobvezni te raznorodni u smislu pojedinačnih tekstualnih realizacija. Oni koji se pojavljuju kao verbalni, bez obzira na svoju prepoznatljivu slovnost, ne mogu se smatrati nekim zasebnim tipom teksta ili žanra. Uvijek imaju funkciju propitivanja „granice teksta“, a razvidno je da su „nastali preregistracijom najčešće iz neknjiževnih funkcionalnih stilova i stilizacijom različitih tipova tekstova i žanrova“[15]. S druge strane, kada se realiziraju neverbalno, oblikovani su kao *intermedijalni* ili *izvanestetski citati*[16] - fotografije, slike, ilustracije, grafikoni, simboli itd. te plijene pozornost svojom ikoničnošću.

Osim nabrojenih, najčešćih pojavnosti periteksta koje Genette izvodi i razmatra na „fundamentalnoj razini iz ponavljajućih tipova“[17], u završnom poglavlju studije spominje one rjeđe, koji ostaju na razinama iznimke. Primjerice, takvi su peritekstovi:

- tematsko-abecedni indeks koji slijedi tekst *Obermann* Étiennea Piverta de Senancoura
- „sveobuhvatni dokumentarni dosje o kitovima“ koji otvara *Moby-Dick* Hermana Melvillea
- „izmaštana bibliografija i studija o junaku (studije se apokrifno pripisuju stvarnim znanstvenicima)“ koje prate *Bech: A Book* Johna Updikea

15 Buljubašić, Ivana. 2017. Pojam parateksta Gérarda Genettea u okviru suvremene naratologije. *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, vol. 4, br. 1, str. 30.

16 Oraić Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, str. 22.

17 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 13.

- dodatci u *Život način uporabe* Georgesa Pereca, točnije tlocrt zgrade te ostali dodatci izdvojeni u zasebno poglavlje sastavljeno od indeksa, kronologije događanja, „Podsjetnika na neke od priča ispripovijedanih u ovom djelu“ te popisa citiranih autora naslovljenoga „Post scriptum“
- rodoslovlje ili obiteljska stabla u ciklusu romana *Les Rougon-Macquart* Émilea Zole, *Henryju Esmondu* Williama Makepeacea Thackerayja, *Adi* Vladimira Nabokova, *Roman roi* Renauda Camusa
- karta „okruga Yoknapatawpha“ uz *The Portable Faulkner* Williama Faulknera
- plan opatije u *Imenu ruže* Umberta Eca
- *dramatis personae* u *Green Hills of Africa* Ernesta Hemingwaya
- upute o likovima i njihovu odijevanju u *Figarovu piru* Pierre-Augustina Beaumarchaisa[18].

Genetteova studija o paratekstu, s jedne strane, značajna je jer otvara prostor širega proučavanja teksta u interdisciplinarnom pristupu, ali su njezina apstrahiranja s obzirom na ponavljajuće tipove i generalne paratekstualne funkcije u okviru zadanoga korpusa tekstova, s druge strane, nedostatci kojima se zakida prostor bavljenja jedinstvenim realizacijama parateksta, posebice onih u suvremenoj književnosti[19]. Vodeći se načelom ekonomičnosti i relevantnosti[20] prilikom proučavanja paratekstova i pisanja o njima,

18 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 404-405.

19 Jan Baetens u svome osvrtu na Genetteovu studiju izdvaja upravo zanemarivanje moderne književnosti u kojoj je razvidna proliferacija paratekstova te pojava *paratekstualizacije teksta* i *tekstualizacije parateksta*[I].

[I] Baetens, Jan. 1987. Review. *Poetics Today*, vol. 8, br. 3/4, str. 714.

20 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 328, 407.

Genette se koncentrirao nerijetko na one tipove paratekstova koji su donekle obojeni autorskim gestama, a glavninu dijela studije na tom fonu posvećuje predgovoru.

Digitalni obrat dovodi do proliferacije materijalnih peritekstova i digitalnih epitekstova.

Genetteove previde u korpusnom zaokupljanju suvremenim izdanjima djelomično popunjava Virginia Pignagnoli istraživanjem nekonvencionalnih paratekstova specifičnih za digitalno doba. Osim zanimanja za spomenute digitalne epitekstove, autorica se okreće i takozvanim *materijalnim peritekstovima* koji su nedvojbeno povezani s književnim i knjigovnim eksperimentima[21]. Spomenute peritekstove autorica promatra kroz izmijenjene funkcije „nekonvencionalnih vizualnih elemenata u tiskanom tekstu“[22], a koji podrazumijevaju uporabu različitih semiotičkih sustava. Raznovrsnost verbalnih i neverbalnih kodova u suvremenim književnim tekstovima ogleda se u elementima kao što su „fotografije, tipografski eksperimenti, ilustracije, neobičan raspored i pozicioniranje na stranici“ te šire razmatranje nekonvencionalnih strategija dizajna i grafike teksta poput uporabe boja i dr.[23].

Razvidno je da se takva perspektiva afirmira u polidiskurzivnosti i multimodalnosti, odnosno da atraktivnima za svoju analizu vidi ona književna djela opremljena raznovrsnim tekstualnim dodatcima i grafičkim rješenji-

21 Pignagnoli, Virginia. 2014. *Paratexts 2.0: New Perspectives on Twenty-first Century Literary Narrative* (doktorski rad). Venezia: Università Ca' Foscari, str. 15-16.

22 Pignagnoli, Virginia. 2014. *Paratexts 2.0: New Perspectives on Twenty-first Century Literary Narrative* (doktorski rad). Venezia: Università Ca' Foscari, str. 16.

23 Pignagnoli, Virginia. 2014. *Paratexts 2.0: New Perspectives on Twenty-first Century Literary Narrative* (doktorski rad). Venezia: Università Ca' Foscari, str. 66.

ma, onima onkraj ponavljajućih tipova peritekstova koje ustanovljuje u svojoj tipologiji Genette.

Dio korpusa suvremene hrvatske književnosti zaokupljen je dijalogom s različitim tekstovima te u njima prevladava „orijentacija na tuđe tekstove ili jezik kulture" koja je „postala dominantnom odrednicom suvremene kulture postmodernizma"[24]. Primjer toga može biti vizualna poezija koja osobito uključuje različite medije u svoje strukture[25], ali i romani koji promiču upravo takve interdiskurzivne strategije oblikovanja[26]. Romani koji se ističu svojim nekonvencionalnim tekstom i peritekstualnim aparatom jesu, primjerice, *Otok* Marina Carića (1977.), *Štefica Cvek u raljama života: patchwork story* Dubravke Ugrešić (1981.), *Kutija žigica* Vjekoslava Bobana (1984.) ili pak *Se* Damira Miloša (1987.). Kao primjeri u peritekstualnoj analizi mogu se iščitavati *Balade o Josipu: roman* Milorada Stojevića (1997.), *Sloboština Barbie* Maše Kolanović (2008.), *Az* Jasne Horvat (2009.). U korpusu suvremenih hrvatskih romana s neuobičajenim dizajnom ili dodatkom kojim se provocira pripovjedna razina primjeri su i romani poput *x√x: mENTALNA IGRA* Doris Pandžić (2014.), *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku* Luke Bekavca (2017.), pa i nešto recentnija izdanja poput *Bogovi neona* Nenada Stipanića (2019.), *Kako zavoljeti morskog psa* Nataše Govedić (2019.) i *Sinovi, kćeri* Ivane Bodrožić (2020.).

[24] Oraić Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, str. 5.

[25] Jukić, Sanja. 2013. *Medijska lica subjekta: stilistika medijskoga subjekta u suvremenom hrvatskome pjesništvu*. Osijek: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski.

[26] Ryznar, Anera. 2017. *Suvremeni roman u raljama života: studija o interdiskurzivnosti*. Disput: Zagreb.

Realizacije peritekstova u suvremenom hrvatskom romanu

Odmak od ponavljajućih tipova kakve utvrđuje Genette i približavanje teorijske preokupacije nekonvencionalnim peritekstovima kakve analizira Pignagnoli doprinosi složenijem motrenju korpusa suvremenih hrvatskih romana. Ilustrativnim primjerom u tom pravcu za korpus može biti vrlo rijetka pojava predgovora kao onoga tipa periteksta kojemu Genette daje prvenstvo u svojoj studiji, kao one književne prakse koja je prema njemu „od svih književnih praksi […] najtipičnija književna“[27]. Nasuprot tomu, suvremeno doba promovira različite autentične realizacije peritekstova koji bi s obzirom na autorovu tipologiju i istraživačka načela ostali na razini iznimke. Takvi peritekstovi dijele neke sličnosti među sobom, s obzirom na obilježja parateksta kakva utvrđuje Genette u svojoj studiji[28], ali se ostvaruju u različitim grafičkim rješenjima te uz različite stilske funkcije. Među osnovnim funkcijama takvih peritekstova u suvremenom se hrvatskom romanu razaznaje subverzija književne vrste, žanra, modusa ili pojedine pripovjedne strukture. Milorad Stojević prilikom proučavanja podrubaka to potvrđuje te pojašnjava da različiti tipovi podrubaka reorganiziraju poznate tekstualne obrasce, a uvođenjem se drugostilskoga materijala u književni tekst „destruira osnovni tip književna priopćavanja“[29]. Primjerice, peritekstovi poput fusnota u romanima nerijetko služe kako bi narušili pripovjednu linearnost, a izvrstan je primjer umnožavanje fusnotnoga aparata u Stojevićevu romanu *Balade o Josipu*. U tome

[27] Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 293.

[28] Vidjeti Prilog u ovoj publikaciji.

[29] Stojević, Milorad. 1999. *Knjižica o podrupku*. Crikvenica: Libellus, str. 92.

Listanje romana *Balade o Josipu* Milorada Stojevića

romanu kao dominantan tip periteksta pojavljuju se upravo fusnote u podnožju stranice koje dijalogiziraju s glavnim tekstom te mu, figurativno govoreći, konkuriraju u dvoboju za prevlast centralnoga statusa. Glavni tekst produžuju u onome smislu da ga ironično komentiraju, pojašnjavaju i detaljiziraju ili mu se pak u određenoj mjeri na banalizirani način suprotstavljaju, produbljujući svojevrsni antagonizam teksta i periteksta. Takav je odnos središnjega teksta i peritekstualnih ometača u Stojevićevu romanu „organiziran kao 'dvotekst'"[30] u kojemu se naglašava razgradnja pripovjednih struktura. Većinom su fusnote u romanu autoreferencijalne i apelativne[31] pri čemu one u preusmjeravateljskim funkcijama i aluzijama na druge književne tekstove, funkcionalne stilove, žanrove i/ili

[30] Wierzbick, Anna. 1978. prema Moranjak-Bamburać, Nirman. 2003. *Retorika tekstualnosti*. Sarajevo: Buybook, str. 92-93.

[31] Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, str. 254-255.

medije stalno osvještavaju da je riječ o „posredovanoj i simuliranoj realnosti“[32] teksta. U tom je kontekstu fusnotama „primarna uloga zavlačenje priče“, odvraćanje čitateljeve pozornosti od tematske obrade i sadržaja te fragmentiranje pripovjednoga diskursa[33]. Drugim riječima, one, kao i ostali peritekstovi u romanu, „sudjeluju u tkanju - ili bolje: rastakanju - teksta romana“[34], zbog čega je i uputno Stojevićeve peritekstove tumačiti kroz spomenuti dvotekst, tj. u smislu paralelnih tekstova[35] koji čine jedan pripovjedni diskurs. Peritekstovi u *Baladama o Josipu* otkrivaju se kroz svoje *jake pozicije*[36], oni su na marginama glavnoga teksta, ali ne i marginalizirani, te im upravo taj položaj omogućuje razgrađivanje žanrovskih i šire književnih struktura. Što se tiče konkretnoga tipa periteksta, naznačenih fusnota, one su jedinstvene jer, kako je navedeno, imaju funkciju dopune glavnoga teksta „*pretakanje*[m] sadržaja s vrha na dno stranice“[37], čineći da se pripovjedni diskurs bez njih ne može konstruirati čitanjem. Svoju višeglasnu prirodu fusnotni aparat zahvaljuje imitaciji znanstvenoga stila. Tomu je tako jer je i sama struktura znanstvenoga stila „dijalogična, čak polifona, višeglasna“ te se može razmatrati u okvirima teorije intertekstualnosti[38]. Stojevićev se roman, kao i drugi primjeri postmodernističkoga romana, poslužio konvencijama znan-

32 Maširević, Ljubomir. 2011. *Postmoderna teorija i film na primeru kinematografije Kventina Tarantina*. Beograd: Čigoja štampa/Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, str. 184.

33 Buljubašić, Ivana. 2015. *Destrukcija pripovjedne linearnosti u suvremenoj hrvatskoj prozi* (diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, str. 44-45.

34 Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, str. 254.

35 Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, str. 254.

36 Katnić-Bakaršića. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Izdavačka kuća „Ljiljan“, str. 268-269.

37 Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, str. 255.

38 Katnić-Bakaršić, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Izdavačka kuća „Ljiljan“, str. 77.

Listanje romana *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku* Luke Bekavca

stvenoga stila kao „sredstvima oneobičavanja svoga teksta“[39], čime se raskrinkala njegova pripovjedna struktura, potom afirmirala konstruktivistička tendencija teksta, a time se učinilo tekst srodniji antimimetičkom modusu. Štoviše, upravo fusnotni aparat iskoristivši svoj potencijal *metatekstualnoga signala* čini istaknutom u prvi plan težnju za reorganizacijom hijerarhije romanesknih struktura, pri čemu konačna cjelina poprima vid *metatekstualnoga žanra*, točnije *eksperimentalnoga romana*[40].

Dok se u Stojevićevu romanu peritekstovima parodira znanstvena načela do učinka bahtinovske karnevalesknosti, od oblikovanja pripovjedača do izvrtanja osnovne funkcije klasične fusnote, imitacija znanstvenosti koja prelazi u *pseudoznanstvenost* posve je drukčijih stilskih pretenzija u

[39] Katnić-Bakaršić, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Izdavačka kuća „Ljiljan“, str. 78.

[40] Moranjak-Bamburać, Nirman. 2003. *Retorika tekstualnosti*. Sarajevo: Buybook, str. 93.

romanima Luke Bekavca[41]. Kao primjer se može uzeti njegov roman *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku* za koji se u peritekstualnom dodatku naslovljenome „Tehnički opis" pri kraju knjige napominje da funkcionira kao „prvi svezak otvorenog ciklusa pripovijesti, sjećanja i anticipacija generiranih sintagmom 'Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku'."[42]. Roman, koji bi mogao biti motren kao „kakav omnibus"[43], u cijelosti se izdvaja peritekstualnom opremom i dizajnerskim rješenjima Vladimira Končara, koji podupiru i rasplamsavaju žanrovsku i širu „formalnu neuhvatljivost"[44] teksta. Najprije treba uočiti da nestandardni kvadratni format (22 x 22 cm) i raskošan dizajn knjige prizivaju usporedbu s katalogom izložbe i likovnom monografijom[45]. Posve je pak razvidno, promotre li se vizualni peritekstovi u kontekstu pripovjednoga diskursa, da fotografije i preslike rukopisa treba kao i pripovjedni diskurs držati fikcionalnim i/ili fiktivnima[46]. U smislu fiktivnosti pojedine su fotografije fotomontaže. Riječ je o fotografijama kojima je namjera izgledati posve autentično, no zapravo prikazati predmetne

41 Ryznar, Anera. 2015. (Pseudo)znanstveni diskurz u prozi Luke Bekavca. U: *Svijet stila, stanja stilistike*, ur. Ryznar, A. Stilistika.org, prosinac 2015. https://stilistika.org/ryznar (posjećeno 23. prosinca 2021.)

42 Bekavac, Luka. 2017. *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku: studije, ruševine*. Zaprešić: Fraktura, str. 121.

43 Buljubašić Srb, Ivana. 2021. Peritekstualne smicalice. *Književno blato*, 28. prosinca 2021. https://sites.google.com/view/knjizevnoblato/knji%C5%BEevna-kritika-i-eseji/ivana-buljuba%C5%A1i%C4%87-srb-peritekstualne-smicalice (posjećeno 29. prosinca 2021.)

44 Čakarević, Marjan. 2017. Kustos u muzeju zvuka. Booksa, 11. prosinca 2017. https://booksa.hr/kritike/galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku (posjećeno 27. prosinca 2021.)

45 Kreho, Dinko. 2017. Spektakl neizrečenog. *Novosti*, 10. studenoga 2017. https://www.portalnovosti.com/knjizevna-kritika-spektakl-neizreenog (posjećeno 27. prosinca 2021.); Čakarević, Marjan. 2017. Kustos u muzeju zvuka. *Booksa*, 11. prosinca 2017. https://booksa.hr/kritike/galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku (posjećeno 27. prosinca 2021.); Buljubašić Srb, Ivana. 2021. Peritekstualne smicalice. Književno blato, 28. prosinca 2021. https://sites.google.com/view/knjizevnoblato/knji%C5%BEevna-kritika-i-eseji/ivana-buljuba%C5%A1i%C4%87-srb-peritekstualne-smicalice (posjećeno 29. prosinca 2021.)

46 Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, str. 252.

motive samoga teksta. Primjerice, takav je slučaj s fotografijom na stranici 115. u čijem je fokusu knjiga *Posljednje naredbe* Celestina Klasanovića i fotografijom na stranici 50. koja prikazuje knjigu čiji su dizajn i format istovjetni oblikovanim knjigama koje čine poznatu nakladničku cjelinu Vrhovi svjetske književnosti. U potonjem primjeru knjiga na fotomontaži zapravo je fiktivna u dvostrukome smislu - ona se u samome tekstu razotkriva kao rezultat „projekta nazvanog *Sabrana djela*“[47] Relje Butorca, ali i kao montaža koja nema svoj izvor, zbiljski objekt s kojim korelira. Ta fotografija, kao i Butorčeva konceptualna umjetnost koja se tematizira u romanu, propituje, među ostalim, i sam teorijski koncept semiotike slike, osobito *indeksnu značajku fotografije*[48].

Primjer fotomontaže Vladimira Končara u *Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku* Luke Bekavca

No, Bekavčev roman ne ostaje samo na poigravanju reprezentacijske razine i, prema riječima samoga autora, *destabilizaciji* koju proizvode fotografije i pripadajući opisi te fotomontaže, već ide korak dalje u *rekonstrukciji* i *materijalizaciji*[49] motiva. Prije svega treba imati na umu da su prilikom objavljivanja prvoga izdanja *Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku* na tržište knjiga puštene istodobno dvije inačice - klasična naklada prvoga izdanja te ograni-

47 Bekavac, Luka. 2017. *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku: studije, ruševine*. Zaprešić: Fraktura, str. 49.

48 Gruić, Ana. 2018. Uvod u semiotiku mode: Osnovna teorijska polazišta. U: *Teorija i kultura mode: discipline, pristupi, interpretacije*, ur. Paić, Ž. i K. Purgar. Zagreb: Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 76-77.

49 Bekavac, Luka. 2021. Knjiga na rezervaciji – Luka Bekavac: Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku. Intervju vodile Irena Bekić i Sanja Milovac. *Knjižnice grada Zagreba*, 13. prosinca 2021. http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/knjiga-na-rezervaciji-luka-bekavac-galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku/59430 (posjećeno 6. siječnja 2022.)

čena naklada u svega sto numeriranih primjeraka uz raritetni dodatak koji se može razmatrati i kao peritekst i kao epitekst. Riječ je o gramofonskoj ploči umetnutoj u papirnati uložak zalijepljen za zalist stražnje korice koja se kao ključni motiv pojavljuje u prvome poglavlju naslovljenome „Šum / Ignac Schlesinger, 1994.". Pripovjedač svoja sjećanja u tom poglavlju plete oko pojma šuma i vinil-ploče nepoznatoga podrijetla do koje dolazi nizom slučajnih događaja koji ga odvode u navodni glazbeni arhiv u podrum osječke Galerije likovnih umjetnosti. Među malobrojnim zvučnim zapisima koji ga dočekuju pripovjedač pronalazi vinil-ploču kojoj ne može detektirati podrijetlo, a koja je transformirana u fizički predmet koji se dobiva uz Bekavčevu knjigu[50]. Takvom se pretvorbom probijaju „ontološke granice"[51] tradicionalno uspostavljene između teksta i svijeta, fikcije i zbilje, priče i čitatelja. Probijanjem tih granica, preciznije reifikacijom motiva i njegovim bivanjem u zbiljskom, materijalnom svijetu u obliku periteksta doprinosi se širenju granica teksta, posebice ako je došlo do čitateljeve potpune uronjenosti u tekst, takozvane *imerzije*, pri čemu je on „dopu[stio] da ga tekst uvjeri u istinitost onog o čemu se pripovijeda"[52]. Drugim riječima, čitatelj se prilikom doticaja s gramofonskom pločom suočava s produženjem pripovjednoga diskursa i zahtjevom da „usvoji[ti] novu ontološku perspektivu, a time i novi model onoga što postoji, a što ne"[53]. Gramofonska ploča u tom kontekstu može funkcionirati kao „*aport* iz nekog

[50] Rekonstrukciju zvučnoga arhiva, kako se navodi na naslovnoj stranici knjige uz imena autora i dizajnera, potpisuje Kneippkopf i duo Jeanne Frémaux. Digitalna inačica zapisa strane A gramofonske ploče dostupna je uz intervju s autorom koji su vodile Irena Bekić i Sanja Milovac iz Knjižnica grada Zagreba u prosincu 2021.

[51] Bekavac, Luka. 2021. Knjiga na rezervaciji – Luka Bekavac: Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku. Intervju vodile Irena Bekić i Sanja Milovac. *Knjižnice grada Zagreba*, 13. prosinca 2021. http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/knjiga-na-rezervaciji-luka-bekavac-galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku/59430 (posjećeno 6. siječnja 2022.)

[52] Jović, Andrea. 2021. Naratologija mogućih svjetova – pojmovi, pristupi, horizonti. *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, vol. 8, br. 1, str. 44.

[53] Ryan, Marie-Laure. 2012. Possible Worlds. *The living handbook of narratology*, 2. ožujka 2012. https://www.lhn.uni-hamburg.de/node/54.html (posjećeno 7. siječnja 2022.)

susjednog prostorvremenskog kontinuuma“[54] kakvima se bave i drugi Bekavčevi romani. Na taj se način pločom kao opredmećenim motivom iz pripovjednoga diskursa zatomljuju oštri rubovi između dvaju svjetova te ona služi kao prividni zaštitni sloj, impregnacijska alatka[55] kojom se zaglađuje tekstualna iluzija.

Nastavno na materijalizaciju, nešto slično događa se u slučaju periteksta romana *Sinovi, kćeri* Ivane Bodrožić. Međutim, u tom romanu peritekstualni dodatak naslovljen „Umjesto zahvale, isprika“ posve je odvojen od pripovjednoga diskursa. Taj dodatak, premda u romanu nije potpisan autoričinim imenom, više funkcija dijeli s izvornim autorskim predgovorom nego bilješkom koja dijeli dijegetički univerzum romana. Naime, kako ističe Genette, predgovornu funkciju može imati i tekst koji lokacijski slijedi pripovjedni diskurs, a njegova pozicija, neovisno od tome prethodi li mu ili ga slijedi, nikako nije neutralna[56]. Sadržaj Bodrožićkina periteksta oslanja se na pripovjedni diskurs u smislu da ga kontekstualizira i donekle opravdava, a njegova kratka forma u svega četiri rečenice može se podijeliti na četiri točke koje ga čine:

1) određivanje skupine kojoj je roman kao isprika posvećen
2) ekspliciranje želje što bi trebao biti učinak romana
3) konkretizacija društveno-političke situacije
4) ekspliciranje intimne autorske pobude.

Od predgovornih funkcija navedeni peritekst ne preuzima samo kontekstualizaciju okolnosti nastanka teksta[57] već i ključnu funk-

[54] Bekavac, Luka. 2021. Knjiga na rezervaciji – Luka Bekavac: Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku. Intervju vodile Irena Bekić i Sanja Milovac. *Knjižnice grada Zagreba*, 13. prosinca 2021. http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/knjiga-na-rezervaciji-luka-bekavac-galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku/59430 (posjećeno 6. siječnja 2022.)

[55] Buljubašić Srb, Ivana. 2021. Peritekstualne smicalice. *Književno blato*, 28. prosinca 2021. https://sites.google.com/view/knjizevnoblato/knji%C5%BEevna-kritika-i-eseji/ivana-buljuba%C5%A1i%C4%87-srb-peritekstualne-smicalice (posjećeno 29. prosinca 2021.)

[56] Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 172.

[57] Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge:

ciju osiguravanja mjesta na kojemu se objavljuju autorske namjere[58]. Specifičnost je pak Bodrožićkina periteksta da se oni kojima je isprika upućena, koji „su prisiljeni živjeti u ovom društvu i u ovom svijetu kao nevidljivi, uvjeravani odmalena da ne zaslužuju ljubav, dostojanstvo, a iznad svega, slobodu“[59] zapravo ne određuju kao čitateljska skupina kojoj je roman namijenjen. Upravo suprotno, druga točka periteksta implicira da je roman namijenjen svima ostalima kojima je nužna izmjena perspektive i osvješćivanje glede tema „vlastite i društvene zaključanosti“[60], a što je pojačano iskazivanjem gramatičke množine, takozvanoga *inkluzivnoga mi*[61] (*prestanemo*, *taoci*, *imamo*) umjesto autorske jednine.

Kompleksnost periteksta u Bodrožićkinu romanu otkiva se i kroz svoju duplu poziciju - onu u knjizi te onu na njezinu rubu. Naime, riječ je, kako je već naznačeno, o svojevrsnoj materijalizaciji, prenošenju peritekstualnoga dodatka iz knjige na razdjelnu vrpcu koja se inače prema Genetteovoj razdiobi smatra dijelom nakladničkoga periteksta. Crna je razdjelna vrpca pričvršćena za hrbat prvoga izdanja s tvrdim uvezom. Ona nije konvencionalan element knjigovnih izdanja korpusa suvremenih hrvatskih romana, a neuobičajenost u *Sinovima, kćerima* dodatno se naglašava i s obzirom na dužinu koja odveć prelazi dužinu primjerenu vrpci koja služi za označivanje stranica. Vrpca je duga čak 130 cm, a na njoj su bijelim slovima ispisane četiri rečenice koje čine dodatak „Umjesto zahvale, isprika“. U toj poziciji peritekst djeluje i izvan knjige jer je vrpca originalno obavijena „oko knjige u slojevima“[62], zbog čega je i či-

Cambridge University Press, str. 210.

58 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 221.

59 Bodrožić, Ivana. 2021. *Sinovi, kćeri*, 2. izd. Zagreb: Corto Literary d.o.o., str. 259.

60 Bodrožić, Ivana. 2021. *Sinovi, kćeri*, 2. izd. Zagreb: Corto Literary d.o.o., str. 259.

61 Katnić-Bakaršić, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Izdavačka kuća „Ljiljan“, str. 202.

62 Špišić, Davor. 2021. Telegram recenzija: ‘Sinovi, kćeri’, Ivane Bodrožić vanserijsko je djelo koje postaje dokument o preživljavanju. *Telegram*, 13. svibnja 2021. https://www.telegram.hr/kultura/telegram-rezencija-sinovi-kceri-iva-

tatelj, osim ako ju ne prereže, u stalnom doticaju s njom, ona mu se tijekom čitanja „zapliće među prste“[63]. Tako vrpca funkcionira kao „prapočelo“ romana, ona je istodobno i isprika i najava koja će natuknuti „što nas čeka unutar stranica“[64]. Budući da je omotana oko knjige, odnosno naslovnice, vrpca djelomično prekriva i ilustraciju na naslovnici. Dramatičnost kakva se postiže odmotavanjem vrpce razotkriva „ilustracije na prednjim i stražnjim koricama“[65], a posljedično usmjerava potencijalnoga čitatelja na tematsku usmjerenost romana.

Razdjelna vrpca omotana oko knjige *Sinovi, kćeri* Ivane Bodrožić

Položaj isprike na vrpci, dakle izvan knjige, u svakom slučaju ima širi domet publike i potencijalnih čitatelja, slično naslovu knjige[66], nego istovjetni tekst u samoj knjizi, koji je potencijalno dostupan tek onome koji knjigu doista uzme u ruku i prelista ili pročita od korica do korica.

ne-bodrozic-vanserijsko-je-djelo-koje-postaje-dokument-o-prezivljavanju/ (posjećeno 17. studenoga 2021.)

63 Butković, Lucija. 2021. Poprište borbe i mjesto nesreće. *Booksa*, 2. ožujka 2021. https://booksa.hr/kritike/poprište-borbe-i-mjesto-nesrece (posjećeno 19. studenoga 2021.)

64 Špišić, Davor. 2021. Telegram recenzija: ‘Sinovi, kćeri’, Ivane Bodrožić vanserijsko je djelo koje postaje dokument o preživljavanju. *Telegram*, 13. svibnja 2021. https://www.telegram.hr/kultura/telegram-rezencija-sinovi-kceri-ivane-bodrozic-vanserijsko-je-djelo-koje-postaje-dokument-o-prezivljavanju/ (posjećeno 17. studenoga 2021.)

65 Hermes - glasnik dobrih knjiga. *Facebook*, 5. ožujka 2021. https://www.facebook.com/HermesNaklada/posts/229716512220463 (posjećeno 7. siječnja 2022.)

66 Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 74-75.

Umjesto zaključka

Ne ulazeći detaljnije u revizije tipologizacije paratekstova
izmijenjene okolnosti stvaranja književnih tekstova i uopće okružje književ
trebu za preispitivanjem dosadašnjih teori
kursu. Druga, m

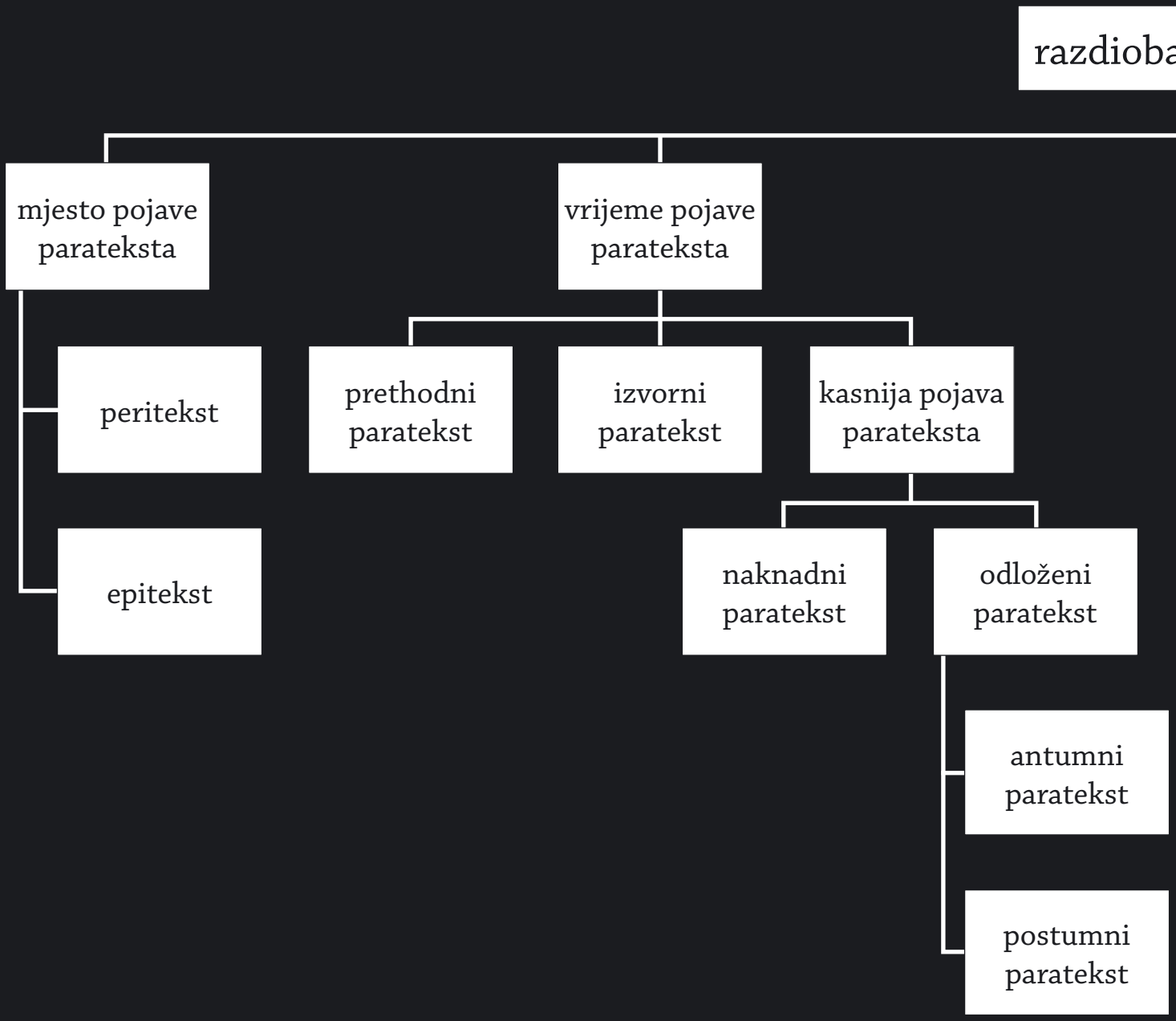
koje su nakon Genettea predlagali drugi teoretičari književnosti, potrebno je napomenuti na ovome mjestu samo to da je takva dopuna bila nužna s obzirom na

vnosti kao institucije. Primjeri peritekstova iz triju romana suvremene hrvatske književnosti demonstriraju upravo to: po

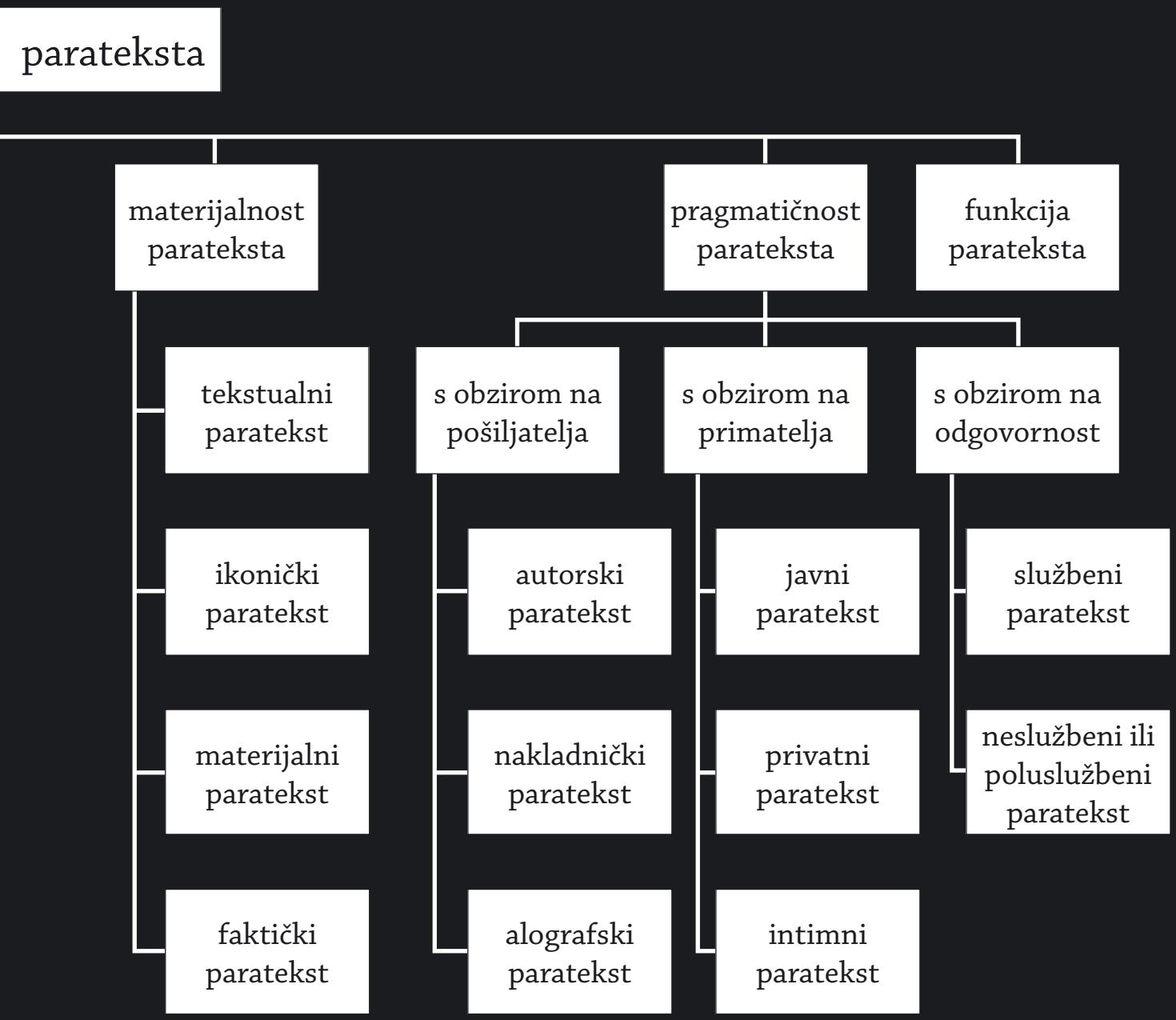
ijskih koncepata te terminologije povezane s teorijom paratekста u hrvatskom akademskome di

ložda manje značajna razina ove publikacije upravo je ona koju čini njezina peritekstualna aparatura, a kojoj je cilj ilustrirati i fingirati predmete vlastitih analiza.

Prilog

Shema prikazuje uvodnu razdiobu iz Genetteove studije s obzirom na pet ključnih obilježja parateksta: prostorno obilježje parateksta, vremensko obilježje parateksta, materijalnu realizaciju parateksta, pra-

gmatičnost parateksta te funkcionalnost parateksta[67]. Preuzeto i modificirano prema: Buljubašić, Ivana. 2017. Pojam parateksta Gérarda Genettea u okviru suvremene naratologije. *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, vol. 4, br. 1, str. 29.

[67] Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 5-13.

Literatura

a) predmetna

Bekavac, Luka. 2017. *Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku: studije, ruševine*. Zaprešić: Fraktura.

Bodrožić, Ivana. 2021. *Sinovi, kćeri*, 2. izd. Zagreb: Corto Literary d.o.o.

Stojević, Milorad. 1997. *Balade o Josipu: roman*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

b) teorijska i stručna

Baetens, Jan. 1987. Review. *Poetics Today*, vol. 8, br. 3/4: 713-714.

Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2014. Fusnota o (Stojevićevoj) fusnoti. U: *Podrubak razlike: Književno i znanstveno djelo Milorada Stojevića*, ur. Sorel, S. Rijeka: Facultas, 247-261.

Bekavac, Luka. 2021. Knjiga na rezervaciji – Luka Bekavac: Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku. Intervju vodile Irena Bekić i Sanja Milovac. *Knjižnice grada Zagreba*, 13. prosinca 2021. http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/knjiga-na-rezervaciji-luka-bekavac-galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku/59430 (posjećeno 6. siječnja 2022.)

Buljubašić, Ivana. 2015. *Destrukcija pripovjedne linearnosti u suvremenoj hrvatskoj prozi* (diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.

Buljubašić, Ivana. 2017. Pojam parateksta Gérarda Genettea u okviru suvremene naratologije. *Anafora: časopis za znanost o* književnosti, vol. 4, br. 1: 15-34.

Buljubašić Srb, Ivana. 2021. Peritekstualne smicalice. *Književno blato*, 28. prosinca 2021. https://sites.google.com/view/knjizevnoblato/knji%C5%BEevna-kritika-i-eseji/ivana-buljuba%C5%A1i%C4%87-srb-peritekstualne-smicalice (posjećeno 29. prosinca 2021.)

Butković, Lucija. 2021. Poprište borbe i mjesto nesreće. *Booksa*, 2. ožujka 2021. https://booksa.hr/kritike/popriste-borbe-i-mjesto-nesrece (posjećeno 19. studenoga 2021.)

Čakarević, Marjan. 2017. Kustos u muzeju zvuka. *Booksa*, 11. prosinca 2017. https://booksa.hr/kritike/galerija-likovnih-umjetnosti-u-osijeku (posjećeno 27. prosinca 2021.)

Genette, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gruić, Ana. 2018. Uvod u semiotiku mode: Osnovna teorijska polazišta. U: *Teorija i kultura mode: discipline, pristupi, interpretacije*, ur. Paić, Ž. i K. Purgar. Zagreb: Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 73-90.

Hermes - glasnik dobrih knjiga. *Facebook*, 5. ožujka 2021. https://www.facebook.com/HermesNaklada/posts/229716512220463 (posjećeno 7. siječnja 2022.)

Jacobi, Daniel. 1985. Références iconiques et modèles analogiques dans des discours de vulgarisation scientifique. *Information sur les sciences sociales*, vol. 24, br. 4: 847-867.

Jović, Andrea. 2021. Naratologija mogućih svjetova – pojmovi, pristupi, horizonti. *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, vol. 8, br. 1: 39-55.

Jukić, Sanja. 2013. *Medijska lica subjekta: stilistika medijskoga subjekta u suvremenom hrvatskome pjesništvu*. Osijek: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski.

Katnić-Bakaršić, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Izdavačka kuća „Ljiljan".

Kreho, Dinko. 2017. Spektakl neizrečenog. *Novosti*, 10. studenoga 2017. https://www.portalnovosti.com/knjizevna-kritika-spektakl-neizreenog (posjećeno 27. prosinca 2021.)

Mann, Joshua L. 2020. Paratexts and the Hermeneutics of Digital Bibles. U: *From Scrolls to Scrolling: Sacred Texts, Materiality, and Dynamic Media Cultures*, ur. Anderson, B. A. Berlin / Boston: De Gruyter, 247-262.

Maširević, Ljubomir. 2011. *Postmoderna teorija i film na primeru kinematografije Kventina Tarantina*. Beograd: Čigoja štampa / Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta.

Oraić Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Pignagnoli, Virginia. 2014. *Paratexts 2.0: New Perspectives on Twenty-first Century Literary Narrative* (doktorski rad). Venezia: Università Ca' Foscari.

Ryan, Marie-Laure. 2012. Possible Worlds. *The living handbook of narratology*, 2. ožujka 2012. https://www.lhn.uni-hamburg.de/node/54.html (posjećeno 7. siječnja 2022.)

Ryznar, Anera. 2015. (Pseudo)znanstveni diskurz u prozi Luke Bekavca. U: *Svijet stila, stanja stilistike*, ur. A. Ryznar. Stilistika.org, prosinac 2015. https://stilistika.org/ryznar (posjećeno 23. prosinca 2021.)

Ryznar, Anera. 2017. *Suvremeni roman u raljama života: studija o interdiskurzivnosti*. Disput: Zagreb.

Stojević, Milorad. 1999. *Knjižica o podrupku*. Crikvenica: Libellus.

Špišić, Davor. 2021. Telegram recenzija: 'Sinovi, kćeri', Ivane Bodrožić vanserijsko je djelo koje postaje dokument o preživljavanju. *Telegram*, 13. svibnja 2021. https://www.telegram.hr/kultura/telegram-rezencija-sinovi-kceri-ivane-bodrozic-vanserijsko-je-djelo-koje-postaje-dokument-o-prezivljavanju/ (posjećeno 17. studenoga 2021.)

Velagić, Zoran. 2013. *Uvod u nakladništvo*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Velagić, Zoran. 2017. E-nakladništvo i e-knjiga. U: *Elektroničko nakladništvo?*, Z. Velagić, T. Jakopec, F. Pehar i J. Selthofer. Zagreb: Naklada Ljevak, 13-27.

Tehnički opis

Ova publikacija hibridnoga karaktera zamišljena je kao jedna od aktivnosti kojom se u sklopu Tjedna znanosti Filozofskoga fakulteta u Osijeku promiče i popularizira znanstveni i stručni rad djelatnika i studenata Fakulteta.

Publikaciju je u obliku elektroničke brošure dizajnirao Krešimir Rezo (Krešendo), a predstavljena je 7. veljače 2022. na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Od tada je dostupna za elektroničko prelistavanje i čitanje. Namjera joj nije biti znanstvenom studijom o peritekstu, već ukazati na igrive mogućnosti apliciranja razmatrane teorije preko interpretativnih ishodišta u odabranim romanima suvremene hrvatske književnosti. Njezina formnost stoga duguje mnogo konzultiranoj literaturi, što u konačnici i objašnjava njezinu epigonsku prirodu.

Dva u e-brošuru integrirana videa potpisuje autorica, kao i fotografiju stranice 50. iz knjige Luke Bekavca s fotomontažom Vladimira Končara, dok je fotografija knjige Ivane Bodrožić s razdjelnom vrpcom promotivni materijal koji je autorici ustupila Marija Bošnjak iz Hermes naklade.

Publikacija je apstrahirana iz istraživanja i zaključaka doktorata koji nastaje pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Sanje Jukić na Poslijediplomskom sveučilišnom studiju Književnost i kulturni identitet Filozofskoga fakulteta u Osijeku.